

Magyarország természetes vizeinek hasznosítása 2012-ben

Letyan-Goda Anita (1975-2013), az Országos Halászati Adattár munkatársa emlékének ajánljuk

*„Okuljatok mindannyian e példán.
Ilyen az ember. Egyedüli példány.
Nem élt belőle több és most sem él,
s mint fán se nő egyforma két levél,
a nagy időn se lesz hozzá hasonló.”*
Kosztolányi Dezső

Magyarországon a tógazdaságokból és a természetes vizekből lehalászott, valamint az intenzív üzemekben előállított halmennyiség 2012-ben összesen 28 178 tonna volt, melyből 21 427 tonna került közvetlen étkezési felhasználásra. A különbözetet a következő évekre átvitt, népesítő anyagként szolgáló növendék hal és ivadék képezte (1. táblázat). A bruttó haltermelés 5%-kal, az étkezési hal előállítása 7%-kal csökkent az előző évi adatokhoz viszonyítva.

1. számú táblázat: Magyarország 2012. évi teljes haltermelése az előző évihez viszonyítva (Forrás: AKI, HAKI)

Év	Tógazdasági haltermelés		Intenzív üzemi haltermelés		Természetesvízi zsákmány		Összesen	
	(tonna)							
	bruttó	étkezési	bruttó	étkezési	bruttó	étkezési	bruttó	étkezési
2012	19 111	13 163	2 349	1 970	6 718	6 294	28 178	21 427
2011	20 249	14 280	2 336	2 066	7 047	6 790	29 632	23 136
2012/2011 (%)	94%	92%	101%	95%	95%	93%	95%	93%

Természetesvízi halászat és horgászat

Az Országos Halászati Adattárban nyilvántartott halászati vízterületek száma 2012-ben 1673-ról 1702-re nőtt, 140 989 hektárról 141 237 hektár területre (2. táblázat). E terület 98,75 %-áról érkezett a halfogásokról jelentés, így a statisztika gyakorlatilag a teljes vízterületet lefedi. 3 024 hektárról érkezett nemleges fogási jelentés, ezeken a halászati

vízterületeken tehát sem halászatból, sem horgászatból származó zsákmány nem volt 2012-ben.

2. számú táblázat: A természetes vizek és víztározók halzsákmánya 2012-ben (Forrás: HAKI)

Szektor	Zsákmány (tonna)				
	ha	Nemes hal	Fehér hal	Összesen	Ebből étkezési célra
Balaton-Kis-Balaton	62 842	159	122	281	251
Egyéb állami	3 884	432	4	436	433
Mg. Szövetkezetek	3 860	2	14	16	16
Önkormányzatok	1 847	0,2	0,1	0,3	0,3
Halászati szövetkezetek, Kft.-k	32 428	618	287	905	704
Horgász szervezetek	32 976				
- üzemi halászat		203	48	251	96
- horgász zsákmány		3619	1122	4741	4741
Kistermelők	3 573	70	17	87	53
Összesen:	141 237	5 103	1 614	6 717	6 294
2011. évi mutatók	140 989	5 461	1 587	7 047	6 790
2012/2011 (%)	100,18%	93,45%	101,71%	95,32%	92,70%

Az országos összesítések szerint a halfogási eredmények a 2011-es kiemelkedő évhez képest enyhe csökkenést mutatnak. 2012-ben szinte minden hasznosítási szektor kisebb fogási eredménnyel zárt a megelőző évhez képest, leszámítva a horgászzsákmányt fehér halból, amely enyhe növekedést mutatott. A statisztikai táblázat nagy eltérést mutat az önkormányzati szektornál a megelőző évhez képest, amely abból ered, hogy egyre több önkormányzat adja át a kezelésében lévő halászati vízterület hasznosítását valamely horgász szervezetnek.

A meghatározó méretű területek közül a Balaton-Kis-Balaton rendszer üzemi halászatának eredménye mintegy 5%-kal elmaradt az előző évi eredménytől, összesen 281 tonna hal került kifogásra. A 2012. évi busafogások a 2011-es mennyiségnek megfelelőek, a balatoni angolna 2012. évi fogási eredménye pedig az amúgy is alacsony 2011. évi fogásoknak is csak alig 69%-át adta. A balatoni pontyfogási eredmények tovább növekedtek, kisebb intenzitással, a megelőző évhez képest mintegy 8%-kal.

A horgászok fogási eredményei országos szinten enyhe csökkenést mutattak, 4816 tonnáról 4741 tonnára csökkent halzsákmányuk. A Balatonon 2011-ben bevezetett új adatrögzítési és adatgyűjtési rendszer bevezetésének „jótékony hatásai” a 2012. évi fogási statisztikában is megjelennek, a megelőző évek vélhetően nem reális eredményeivel összevetve. A Balaton és vízrendszerének eredményei esetében további növekedés volt tapasztalható, 529 tonnáról 548 tonnára emelkedtek a horgászok fogási eredményei.

Halfajonkénti bontásban vizsgálva a 2012. évi országos fogási adatokat megállapítható, hogy a megelőző évhez képest 329 tonnával csökkent a teljes zsákmány mennyisége (3. táblázat). Az amur és a harcsa fajok esetében kisebb mértékű növekedésről beszélhetünk, míg a ponty, a fogassüllő és a csuka esetében csökkenésről. A legszembetűnőbb csökkenés a busa és az angolna esetében volt tapasztalható: busából 35%-kal, míg angolnából 50%-kal esett vissza az országosan kifogott mennyiség a 2011. évi adatokhoz képest. Az igen magas piaci értékű európai angolna esetében a tavalyi évben lehalászott 17 tonna a legrosszabb fogási teljesítmény 2004 óta, ennek oka abban keresendő, hogy a 2011-es évet egy újabb száraz év követte 2012-ben száraz tavaszi, majd szélsőséges időjárású nyári időszaka miatt a Balaton tavaszi-nyári vízállása igen alacsony szinten volt, emiatt a zsilipeket zárva tartották így a Sión elhelyezett csapdák sem tudták betölteni angolnafogó szerepüket.

3. számú táblázat: Az egyes halfajok mennyisége a természetes vizek és víztározók 2012. évi halzsákmányában (halászat és horgászat együttesen) (Forrás: HAKI)

Halfaj	Összesen		Ebből							
			a Dunából és vízrendszeréből		a Balatonból és vízrendszeréből		a Tiszából és vízrendszeréből		az egyéb vízterületekből	
	tonna	%	tonna	%	tonna	%	tonna	%	tonna	%
Ponty	3 688,3	54,9	312,4	39,0	275,4	33,2	387,0	32,1	2 713,5	69,9
Amur	376,5	5,6	56,5	7,1	5,8	0,7	65,9	5,5	248,3	6,4
Busa	336,0	5,0	5,1	0,6	131,4	15,9	42,4	3,5	157,1	4,0
Fogassüllő	208,1	3,1	24,7	3,1	68,1	8,2	55,2	4,6	60,2	1,6
Kősüllő	7,8	0,1	2,2	0,3	1,1	0,1	2,6	0,2	1,8	0,0
Harcsa	197,9	2,9	35,9	4,5	3,5	0,4	78,7	6,5	79,8	2,1
Csuka	176,8	2,6	35,0	4,4	11,4	1,4	74,7	6,2	55,7	1,4
Angolna	17,1	0,3	0,2	0,0	15,5	1,9	0,3	0,0	1,0	0,0
Balin	49,0	0,7	11,2	1,4	16,2	1,9	14,2	1,2	7,5	0,2
Kecsege	5,3	0,1	1,2	0,2	0,1	0,0	3,7	0,3	0,3	0,0
Márna	32,6	0,5	24,0	3,0	0,0	0,0	8,2	0,7	0,4	0,0
Egyéb halfajok	1 622,9	24,2	293,5	36,6	300,4	36,2	474,5	39,3	554,5	14,3
Teljes zsákmány	6 718,3	100,0	801,8	100,0	828,9	100,0	1 207,6	100,0	3 880,0	100,0

4. számú táblázat: A horgászat és a kereskedelmi halászat részesedése a Balaton vízrendszerének halzsákmányából 2012-ben (Forrás: HAKI)

Halfaj	Horgászat		Halászat		Összesen kg
	kg	%	kg	%	
Ponty	263 936	96	11 445	4	275 381
Amur	3 405	59	2 385	41	5 790
Busa	0	0	131 415	100	131 415
Fogassüllő	65 315	96	2 798	4	68 113
Kősüllő	1 124	100	0	0	1 124
Harcsa	3 140	90	334	10	3 474
Csuka	11 428	100	21	0	11 449
Angolna	5 345	34	10 183	66	15 528
Balin	15 773	98	379	2	16 152
Kecsege	95	100	0	0	95
Márna	34	100	0	0	34
Egyéb nemeshal	88	100	0	0	88
Nemes halfajok	369 683	70	158 960	30	528 643
(angolna nélkül)	364 338	71	148 777	29	513 115
Egyéb halfajok	178 715	60	121 557	40	300 272
Teljes zsákmány	548 398	66	280 517	34	828 915

A balatoni pontyfogások eredménye 2012. évben is további növekedést mutatott, mintegy 8%-kal növekedett a megelőző évhez képest, úgy, hogy a horgászat (96%) és a halászat (4%) relatív részaránya a fogásokban nem változott. A Balaton szempontjából jelentős másik őshonos halfaj a fogassüllő, melynek fogási mennyisége a megelőző évhez képest mintegy 10%-kal csökkent. A csökkenés oka a horgászszákmány csökkenésében keresendő. A harcsa esetében tapasztalható a horgászfogásban számottevő csökkenés, mely a 2011. évi balatoni harcsaelhullással és a maradék harcsaállomány védelme érdekében hozott

2012. évi fogási tilalmi intézkedésekkel függ össze. A két kitermelési mód halfajonkénti arányát a 4. táblázat adatai szemléltetik. Az adatokból jól látszik a halászati és a horgászati kitermelés eltérő jellege. A Balatoni Halgazdálkodási Nonprofit Zrt., mint a Balaton halászatra jogosultja által végzett ökológiai célú, szelektív halászat fő zsákmányát továbbra is a busa fajok és az angolna adják, s mellette megjelenik a ponty is. Ezen felül az egyéb halfajok kategóriájában jelentős a halászat részaránya a Balatonból származó zsákmányban, melyek zömében keszegfélék. Ha a busa fajok és az angolna, mint a Balatonban nemkívánatos halak nélkül összesítjük a „nemes halak” fogási eredményét, világosan kitűnik, hogy a zsákmányból 95%-ban a horgászok részesültek.

5. számú táblázat: A horgászat és a kereskedelmi halászat részesedése a Duna folyam vízrendszerének halzsákmányából 2012-ben (Forrás: HAKI)

Halfaj	Horgászat		Halászat		Összesen kg
	kg	%	kg	%	
Ponty	304 691	98	7 680	2	312 371
Amur	54 806	97	1 732	3	56 538
Busa	763	15	4 323	85	5 086
Fogassüllő	22 347	91	2 338	9	24 685
Kősüllő	1 987	92	177	8	2 164
Harcsa	30 863	86	5 040	14	35 903
Csuka	31 858	91	3 111	9	34 969
Angolna	164	69	75	31	239
Balin	9 921	89	1 244	11	11 165
Kecsege	771	63	444	37	1 215
Márna	20 138	84	3 838	16	23 976
Egyéb nemeshal	252	100	0	0	252
Nemes halfajok	478 561	94	30 001	6	508 562
(angolna nélkül)	478 397	94	29 927	6	508 324
Egyéb halfajok	215 096	73	77 749	27	292 844

Teljes zsákmány	693 952	87	107 898	13	801 849
------------------------	----------------	-----------	----------------	-----------	----------------

A Duna vízrendszerében busából, kősüllőből, harcsából és balinból növekedett a kifogott halak mennyisége a 2011. évihez képest, a többi halfajunk esetében csökkenés figyelhető meg (5. táblázat). A Duna vízrendszerén mintegy 6%-kal csökkent a halzsákmány mennyisége. A horgászok összesített fogási naplói alapján mintegy 87%-ban részesültek a Duna fogási eredményeiből. A Balatonhoz hasonlóan itt is szembeűnik a halászati és horgászati kitermelés eltérő jellege, mivel a busa és az egyéb halfajok („fehérhalak”) alkotják a halászok fő zsákmányát, illetve jelentékenyebb mennyiségben megjelenik még a harcsa, márna, csuka és a fogassüllő is. A ponty 98%-a a horgászfogásokban jelenik meg.

6. számú táblázat: A horgászat és a kereskedelmi halászat részesedése a Tisza folyó vízrendszerének halzsákmányából 2012-ben (Forrás: HAKI)

Halfaj	Horgászat		Halászat		Összesen kg
	kg	%	kg	%	
Ponty	345 290	89	41 740	11	387 030
Amur	60 793	92	5 152	8	65 945
Busa	2 690	6	39 713	94	42 403
Fogassüllő	43 092	78	12 079	22	55 171
Kősüllő	2 091	79	540	21	2 631
Harcsa	48 641	62	30 059	38	78 700
Csuka	58 931	79	15 792	21	74 723
Angolna	232	68	110	32	342
Balin	11 742	83	2 462	17	14 204
Kecsege	1 773	48	1 889	52	3 662
Márna	2 986	36	5 233	64	8 219
Egyéb nemeshal	350	100	1	0	351
Nemes halfajok	578 611	79	154 770	21	733 381
(angolna nélkül)	578 379	79	154 660	21	733 039

Egyéb halfajok	254 596	54	219 579	46	474 175
Teljes zsákmány	833 207	69	374 349	31	1 207 556

A Tisza folyóban és vízrendszerében a ponty, az amur, a harcsa, a kecsge, a márna és az egyéb kategóriába sorolt halfajok esetében növekedtek a fogási eredmények 2011. évihez képest, a többi halfajunk esetében csökkenés látható (6. táblázat). A Tisza folyó vízrendszerén a teljes zsákmány mennyisége abszolút értékben nem változott a megelőző év eredményéhez képest, azonban a fogási arányokban változás tapasztalható a kitermelési módokat tekintve. A horgászat részaránya 74%-ról 69%-ra csökkent, míg ezzel párhuzamosan a halászat részaránya 26%-ról 31%-ra növekedett a megelőző évhez viszonyítva. A horgászat és a halászat részesedése a nemes halfajok fogásából 79:21, míg az egyéb halfajokból 54:46. Busa fogásból részesülnek jelentősebb, 94:6 arányban a halászok, ugyanakkor a kecsge (52:48) és a márna (64:36) fajok esetében is a halászok javára billen a mérleg nyelve.

7. számú táblázat: A kiváltott állami horgászjegyek és állami halászszerzők mennyisége 2012-ben (Forrás: NÉBIH)

Megye	Állami horgászjegy	Állami gyermek horgászjegy	Angol és német nyelvű állami horgászjegy	Állami halászszerző
Baranya	15684	1773	99	31
Bács-Kiskun	19518	3910	75	214
Békés	13910	2300	230	186
Borsod-Abaúj-Zemplén	22441	3025	131	381
Csongrád	10729	2851	113	63
Fejér	17230	3186	187	64
Főváros és Pest	70850	9648	89	72
Győr-Moson-Sopron	12234	2224	1207	283
Hajdú-Bihar	11379	1678	12	76
Heves	9174	1681	1195	1
Jász-Nagykun-Szolnok	23400	4004	505	58
Komárom-Esztergom	11132	2031	122	3
Nógrád	5631	1383	302	1
Somogy	13456	3981	1116	30
Szabolcs-Szatmár-Bereg	16291	1869	18	196
Tolna	9340	1504	76	167

Vas	7045	887	1115	0
Veszprém	14363	2017	1675	13
Zala	11790	1709	1667	67
Összesen	315 597	51 661	9 934	1 906

A 2012. évben kiváltott állami horgászjegyek száma az előző évhez képest kismértékű csökkenést, míg az állami gyermek horgászjegy esetében kismértékű növekedést mutatott (7. táblázat). A külföldi állampolgárok által váltott idegen nyelvű (angol, német) állami horgászjegyek mennyiségében volt tapasztalható jelentékenyebb csökkenés (12%). Fenti háromféle típusú állami horgászokmány forgalmából megállapítható, hogy abszolút értékben az összesített mennyiség nem változott (377 192 db). Az állami halászejegyek tekintetében az évek óta jellemző csökkenő tendencia tovább folytatódott, a tavalyi évben 1906 db került kiváltásra.

Halfogyasztásunk

Mint az előző cikkünkben kiderült, a külkereskedelmi termékgazdálkodási statisztika módszertanának változása következményeképpen az a helyzet állt elő, hogy az élő hal (0301) kategória jelentősen több forgalmat tartalmaz, mint a tovább részletezett adatok összesítése. Ennek magyarázata a következő:

A külkereskedelmi termékgazdálkodási statisztika a forgalmat nem teljes körűen figyeli meg. Az uniós kereskedelemben csak a 100 millió Ft-ot meghaladó éves forgalommal rendelkező vállalkozások kötelezettek adatszolgáltatásra. Az adatszolgáltató cégektől begyűjtött és ellenőrzött adatok kerülnek a Kombinált Nomenklátúra 6 és 8jegyén részletes termékszintű tájékoztatásra. A tájékoztatás összevontabb szintjein azonban, pl az említett „Élő hal (0301)” szinten, az adatok az adatgyűjtésre nem kötelezett vállalkozások becsült forgalmát is tartalmazzák.

A becsülés alapja az adatszolgáltatási küszöb alatti vállalkozásoknak az áfa-bevallásban jelentett, uniós forgalomra vonatkozó adata, a termékekre történő szétosztást pedig – a 2011. évben bevezetett módszertan szerint – a 100 millió Ft-os küszöb fölötti, azonos tevékenységű vállalkozások jelentett termékszerkezete határozza meg. (Korábban a tevékenységtől függetlenül történt a becsült érték termékszerkezetének meghatározása.) A kérdéses 03 halászat, halgazdálkodás tevékenységi kategóriában 2011-ben és 2012-ben az adatszolgáltatásra kötelezett cégek forgalma jóval kisebb volt, mint a küszöb alatti

vállalkozások összesített külkereskedelme, ezért a becült érték magas, éppen annyi, amennyi a 0301 sorban található értékek és az ennél részletesebb adatok összegének a különbözete.

A termelési és a külkereskedelmi egyenlegről kalkulálva, a 2012. december 31-i lakónépességre (9,909 millió fő) vetítve, halfogyasztásunk 3,76 kg/fő/év volt. Két kedvezőtlen év után végre arról számolhatunk be, hogy a kiemelkedő 2008-as 4 kg feletti értékhez közelítünk. 2012-ben is a hagyományos számítási módszert alkalmaztuk, ami azt jelenti, hogy az élő és a friss hal esetében élősúllyal, hazai termelésből származó feldolgozottan forgalmazott termékeknél szintén élősúlyban számoltunk, míg a behozott feldolgozott termékeket a vámstatisztika szerinti nettó súlyban vettük figyelembe. Az így számított halfogyasztás alacsonyabb eredményt ad, mint más országokban és a FAO-ban alkalmazott gyakorlat szerint, amely alapján minden feldolgozott terméket (országoként és termékenként eltérő koefficienssel szorozva) visszszámít élősúlyra.

A 2012. év kínálati/fogyasztási értékét főbb termékcsopontonként megbontva a következő irányszámokat kapjuk:

Élő, friss és hűtött:	1,97 kg/fő
Fagyasztott:	0,77 kg/fő
Tartósított és konzerv:	1,02 kg/fő
<i>Összesen:</i>	<i>3,76 kg/fő</i>

Halfogyasztási adatainkat áttekintve 2009-ben és 2010-ben csökkenésről, 2011-ben növekedésről, majd 2012-ben a KSH módszertani váltásának következtében ismét csökkenésről számolhatunk be. A termékcsoportok szerinti bontás 2012. évi adatait áttekintve az tapasztalható, hogy a fagyasztott haltermékek aránya az évek óta tartó növekedéssel szemben a 2011-es évhez hasonlóan csökkenést, a tartósított haltermékek aránya pedig a tavalyi évhez viszonyítva ugyanolyan arányban jelenik meg az elfogyasztott haltermékekben mutat. 2011-ben az élő, friss vagy hűtött termékek aránya a hazai halfogyasztás 51%-át adta, 2012-ben ez az érték 52%-ra emelkedett.

Hivatkozás:

Jámborné Dankó K., Udvari Zs., Mihálffy Sz., Bardócz T. (2013):

Magyarország természetes vizeinek hasznosítása 2012-ben

www.halaszat.kormany.hu

Jámborné Dankó Kata, Udvari Zsolt, Mihálffy Szilvia, Bardócz Tamás

Vidékfejlesztési Minisztérium, Halgazdálkodási és Halászati Operatív Program Irányító Hatósági Osztály